

Veszprémi Szakképzési Centrum Jendrassik - Venesz Szakgimnáziumának és Szakközépiskolájának Második esély tagintézményi terve

Készítette: Albert Orsolya és Márhoffer Márta

Tartalomjegyzék:

Az intézmény bemutatása	2
A tanulói összetétel	3
A tantestület jellemzői.....	4
Tárgyi feltételek	5
A második esély definiálása	6
A második esély definiálása iskolánkban	8
Megelőzés – az első esély biztosítása	12
Felismerés, a veszélyeztetett tanulók megismerése.....	12
Megoldási módszerek.....	13
Nyomon követés, a fejlesztési folyamat értékelése.....	17
Ha nincs más lehetőség – a második esély biztosítása	18
Tárgyi és eszközbeli feltételek fejlesztése	18
Személyi feltételek fejlesztése.....	18
Módszertani fejlesztés	21
<i>Az érintett diákok megismerése</i>	21
<i>A tanulás tanítása</i>	22
<i>Iskolához való kötődés</i>	22
<i>Pedagógiai módszerek változtatása.....</i>	23
<i>A tanulók motiválása</i>	24
<i>Az alapkompenciák fejlesztése</i>	25
Közösségi programok.....	25
Nyílt napok, nyitott programok szervezése a tanév során	27
A család, kulturális környezet.....	27
Eltérő feladatok az eltérő csoportoknál	28
A program bevalásának ellenőrzési területei, módszerei.....	31
Kapcsolatrendszer a második esély megvalósítása során	32
Felhasznált források	34

Az intézmény bemutatása

A Jendrassik–Venezs Középiskola és Szakiskola 2000 augusztusában jött létre a korábban is az épületekben működő Jendrassik György Középiskola és Szakiskola, valamint a Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Szakközépiskola és Szakiskola összevonásával. A korábbi iskolák képzési profiljai továbbra is megmaradtak, bár az oktatási reformoknak és a piaci igényeknek köszönhetően változások történtek az elmúlt évtizedekben. Kifutottak a nyelvi előkészítő osztályok, a gimnáziumi osztályok, új területként viszont bekapcsolódtunk a turisztika, logisztika oktatásába, illetve a felnőttoktatásba, felnőttképzésbe is. 2015. július 1-től a Veszprémi Szakképzési Centrum tagintézménye vagyunk, hét másik szakképző iskolával együtt.

1. Az intézmény adatai

- Név: Veszprémi SZC Jendrassik - Venezs Szakgimnáziuma és Szakközépfiskolája
- Cím: 8200 Veszprém, Március 15. u. 5.
- Webhely: www.vejsz.sulinet.hu
- Típusa: szakképző intézmény, amely a következő feladatokat látja el:
 - szakgimnáziumi oktatás (9-13. évfolyam):

szakmai érettségi és OKJ szakképesítés + emelt szintű szakképesítés a következő területeken:

közlekedésgépész,
 közlekedés, szállítmányozás és logisztika,
 kereskedelem és marketing,
 vendéglátóipar,
 turisztika;

- szakközépfiskolai oktatás (9-13. évfolyam):

OKJ szakképesítés (3 év) + érettségi (2 év) a következő területeken:

gépi forgácsoló (+1 év CNC gépkezelő),
 gyártósori gépbeállító,
 karosszerialakatos,
 eladó,
 szakács,
 pincér,
 cukrász;

- szakképzés érettségizettek számára a következő területeken:

szerszámkészítő,
 CNC gépkezelő,
 autóelektronikai műszerész,
 autószerelő,
 autótechnikus,
 kereskedő,

logisztikai és szállítmányozási ügyintéző,
vendéglátás-szervező, vendéglős;

- o felnőttoktatás esti tagozaton a fenti területeken, illetve érettségi kimenettel a jelentkezők számától függően.

Az iskola rengeteg tanórán kívüli programot is kínál diákjainak. Az elsősavató, a most már több napos Jendra-nap, a Diáknap, az ünnepek, a színházi és filharmóniai előadások mind közösségépítő rendezvények. Ezek mellett gyakran mehetnek a gyerekek szakmai kirándulásokra, versenyekre, előadásokra, határon túli kapcsolataink is stabilan működnek. A tanulók sportrendezvényeken és sportversenyeken, szakmai rendezvényeken, versenyeken, előadásokon vehetnek részt. Az iskola légköre jó, diákjaink szeretnek hozzánk járni.

Az iskola működését, a nevelési-oktatási feladatokat, az alapkészségek fejlesztésének módjait elsősorban az iskola tanulóinak családi háttere, motivációi, az iskola tárgyi feltételei és a tantestület határozzák meg. Iskolánkba felvételi vizsga nélkül, csak az általános iskolából hozott pontszámok alapján vesszük fel a tanulókat, többek között ebből is ered az a gondolat a diákok fejében, hogy ez egy gyenge iskola, keveset kell tanulni az eredményességhez.

A tanulói összetétel

Az intézmény tanulóközösségének profilja (2018. október 1-i adatok alapján)

- tanulólétszám: 1001 fő
ezen belül: - szakgimnázium: 477 fő
- szakközépiskola: 524 fő
- évfolyamok, tanulócsoportok: 41 osztály
ezen belül: - szakgimnázium: 15 + 4 (szakiskolások középiskolája) osztály
- szakközépiskola: 18 + 4 (szakképző) osztály
- nemek aránya: a diákjaink 58%-a fiú és 42%-a lány
ezen belül: - szakgimnáziumban a lányok aránya 43%,
- szakközépiskolában a lányok aránya 41%.

Az adatok is mutatják, hogy iskolánkban az általunk tanított szakmák jellegéből adódóan többségben vannak a fiúk.

A diáklétszám az utóbbi években jelentősen nem változott.

Tehetséggondozó, fejlesztő, más speciális feladatot ellátó osztályunk nincs. Alapító okiratunkban nem szerepel a sajátos nevelési igényű (SNI) valamint beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő tanulók (BTMN) integrált nevelése, ennek ellenére sokan (a 2017/18-as tanévben 75 SNI-s és 7 BTMN-s tanuló volt) jelentős része küzd e problémák változatos formáival.

Iskolánkban a nevelő-oktató munka hatékonyságának növelése érdekében jelentős a csoportbontások aránya mind a szakgimnáziumi, mind a szakközépiskolai képzésben. Ez a

jelentős tanulólétszámmal együtt a tantermek beosztását nehezíti, nem mindig áll a csoportok rendelkezésére megfelelően felszerelt tanterem.

Diákjaink nagyobbik része nem veszprémi lakos. Az elmúlt évek adatai alapján nagyjából azt mondhatjuk, hogy a tanulók 25%-a veszprémi, 5%-a kollégista, 70 %-a bejáró. A bejárók a megye távolabbi pontjairól is érkeznek, nemcsak a környező településekről, kb. 20 %-uk 30 km-nél távolabbról jár be naponta, de évente 5-10 tanulónk 60-70 km-ről ingázik naponta. Mivel a tanítás iskolánkban gyakran 7:15-kor kezdődik, és a magas óraszámok miatt sokszor 14:20-ig tart, ezek a gyerekek már a napi iskolába járásban is elfáradnak.

Anyagi helyzetüket és a kulturális háttérüket tekintve nagyon vegyes képet láthatunk. Gazdag vállalkozók gyerekei ugyanúgy járnak hozzánk (akár minden nap saját luxusautóval), mint a legkiszolgáltatottabb társadalmi rétegekből érkezők. Összességében azonban azt mondhatjuk, hogy a többnyire átlagos vagy az átlagosnál rosszabb anyagi helyzetű családokból érkeznek a diákok, a szülők gyakran több műszakban dolgoznak, ritkábban munkanélküliek, gyakran a diákok is dolgoznak az iskola mellett. Kulturális helyzetük a tanuláshoz való viszonyukat is meghatározza: a szülők sem voltak jó tanulók, így ezt nem várják el gyerekeiktől sem. A gyerekek olvasottsága átlagosan alacsony, a többség nem motivált sem a tudás megszerzésére, sem a munkavégzésre. (Kivételt képeznek talán a szakmai tárgyak.)

Az osztályok életkori összetétele nagyon vegyes. Az életkori, testi fejlettségbeli, élettapasztalatbeli különbségek gyakran vezetnek konfliktushoz a gyerekek között, illetve a tanárokkal szemben is, pedig élettapasztalatukkal az idősebb diákok segíthetnék is fiatalabb társaikat.

A tantestület jellemzői

Az intézmény tantestületének profilja (2018. október 1-i adatok alapján):

- pedagógusok száma: 97 fő, (ebből 48 nő, 49 férfi)

A pedagógusok többsége a 40-60 éves kategóriába tartozik, a fiatalabbak és idősebbek aránya kb. 20 %.

Az iskolában közismeretet tanít 50 fő, szakmai tárgyat/gyakorlatot tanít 47 fő. A közismereti tárgyakat tanítók között több a nő, míg a szakmai tárgyat oktatók között több a férfi.

- munkaközösségek a tantestületben:

Jelenleg kilenc munkaközösség végzi munkáját a tantestületben:

- osztályfőnöki (10 fő)
- magyar – művészetek (11 fő)
- történelem – földrajz (7 fő)
- természettudományi-informatika (15 fő)
- idegen nyelv (18 fő)
- testnevelés – gyógytestnevelés (6 fő)
- műszaki (21 fő)
- kereskedelmi (8 fő)
- vendéglátás (13 fő)

Iskolánk, nevelőtestületünk is nagy létszámú. Ma a közismereti tárgyakat oktatók, illetve a kereskedelmi, logisztikai szakmai tanárok a két nagy tanárban, a vendéglátós és a műszaki munkaközösségek tagjai több kisebb tanárban rendezkedtek be, a testnevelés munkaközösség tagjainak tanárijja a sportcsarnokban van. A szeparáció gyakran nehezíti a kommunikációt, de bejáratott informális csatornákon működik a pedagógusok közötti információáramlás.

A feladatok megvalósítását rutinos „csapatok” végzik, melyekben mindenki tudja a feladatát, tudjuk, kihez kell fordulnunk egy-egy ügyben, hogy megvalósuljanak a céljaink, az informális kapcsolatok nagyon erősek, gyakran erősebbek a formálisnál.

Az oktatást végző pedagógusok munkáját nem pedagógusok is segítik az iskolában. Közülük az alábbiak a legfontosabbak. A könyvtár egy könyvtárost foglalkoztat, akinek segítségével a könyvtár fontos közösségi helyszín az iskolában, oktatástechnikusunk szintén szoros kapcsolatban áll a diákjainkkal, az iskolarádió, az iskolai műsorok, események előkészítésének, lebonyolításának kihagyhatatlan szereplője. Az osztályfőnökök, pedagógusok és tanulók mentálhigiénés segítője az iskolapszichológusunk, aki felmérésekkel, egyéni tanácsadással, tanfolyamok tartásával, pszichológiai és módszertani előadások, tematikus osztályfőnöki órák tartásával segíti munkánkat, valamint részt vesz a fegyelmi bizottság munkájában is. A problémás diákok segítésében nemcsak ő, hanem mediátorunk is részt vesz, aki folyamatosan nyomon követi a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulókat. Iskolánkban ettől a tanévtől tulajdonképpen családsegítő feladatot lát el az iskolai szociális segítő, aki a problémás családi háttérrel rendelkező tanulóink esetében tud segíteni diáknak és osztályfőnökének egyaránt. Régebb óta dolgozik nálunk bűnmegelőzési szakember („iskolarendőr”), aki egyrészt bűnmegelőzési témákban tart osztályfőnöki órákat a tanulóknak, másrészt bármilyen szabálysértési vagy bűnelkövetési ügy kapcsán fordulhatunk hozzá. A hátrányos helyzetű és veszélyeztetett tanulók nyilvántartását és segítését az ifjúságvédelmi felelősünk végzi.

Tárgyi feltételek

Iskolánk egy 1982-ben átadott épületegyüttesben működik, amely szerkezetét tekintve elöregedett, a szigetelése (hő- és vízszigetelése) elavult, karbantartása és fejlesztése azonban folyamatos. A tantermek, a szaktantermek és az előadótermek biztosítják az elméleti oktatáshoz szükséges feltételeket. A számítástechnikai oktatást az informatikai terem és a multimédiás terem teszik lehetővé, az internetelérés az iskola területén nagyjából megoldott, de nem minden tanteremben stabil a wi-fi. Jól felszerelt és folyamatosan fejlődik a tankonyha, a tanéletterem, a tancukrászüzem, a szerelő- és ipari jellegű tanműhelyek, az elektronikai, az autóelektronikai, a járműdiagnosztikai, a mechanikai-anyagismereti mérések elvégzésére, a számítógépes rajzolásra és gyártásra alkalmas oktatólaboratóriumok, a vonalkódolvasó pénztárgéprendszer, a turisztikai oktatóterem. A szakmai oktatás feltételei egyre jobbak. A nagyméretű tornaterem, a városi uszoda és a szabadtéri sportlétesítmények az egészséges életmódra történő nevelést támogatják.

Az iskola vezetése törekszik az Ökoiskola cím elnyerésére, ehhez kapcsolódva is több beruházásra került sor az utóbbi években (pl. napelemek felszerelése).

A kb. 30.000 kötetes (ennek kb. fele tankönyv) központi könyvtár és egy audiovizuális stúdió segíti a közismereti tanárok munkáját. Iskolai előadásainkat, bemutatóinkat az iskola központi fórumán, illetve a nagy befogadóképességű multimédiás teremben tudjuk megtartani. Tantermeinkben már nem krétás, hanem filces táblákat találunk, és egyre nagyobb számban kerülnek felszerelésre projektorok, illetve interaktív táblák.

A második esély definiálása

A Második esély meghatározásának problémája a 2000-es évek elején merült fel, mert a „második esély” típusú iskolákat Európa számos országában a tanköteles koron túliak számára ebben az időszakban hozták létre.

Az Európai Unió Második esély programja kifejezetten a felnőttoktatásra koncentrál (EPALE), Magyarországon ennek keretében az EFOP-3.1.9-17 pályázat biztosította a programok anyagi fedezetét. A Második Esély Program sztenderdje az alábbi alapelveket határozza meg.

„A Második esély iskola funkciói megragadhatók az egyén és a társadalom szempontjából egyaránt. A cél egyrészt, hogy az egyén visszakerüljön az oktatás, nevelés vérkeringésbe és ott végzettséget is szerezzen, annak ellenére, hogy ez a hagyományos köznevelés szintjén nem tudott megvalósulni. Így az egyén célja a Második esély iskola esetében, hogy képességeihez, motivációjához mérten olyan képzettséget szerezzen, mely segíti őt

- visszavezetni a hagyományos oktatás, nevelés szintjeire vagy
- bevezetni a munkaerőpiac adott szintjeire.

A Második esély iskola funkciója társadalmi oldalról meghatározva egyrészt az iskolai lemorzsolódás és/vagy végzettség nélküli iskolaelhagyás megakadályozása, másrészt a szakképzettséggel, szakmakompetenciával rendelkező fiatalok munkaerőpiacon történő megjelenésének elősegítése.

A Második esély iskola a nem tanköteles korú fiataloknak teremti meg az esélyt vagy a köznevelésbe való visszatérésre, vagy a szakma/szakmakompetencia megszerzésére, érettségi vizsga sikeres megszerzésére. Így a Második esély iskola közvetlen célcsoportja az iskolából lemorzsolódott fiataloknak az a köre, akiknek nincs befejezett középiskolai végzettségük, és nincs tanulói jogviszonyuk sem.”¹

¹ Második Esély Program Sztenderd, in: EFOP-3.1.9-17 Iskolapad újratöltve - Második esély programok támogatása, Felhívás. (<https://www.palyazat.gov.hu/efop-319-16-iskolapad-jratoltve-msodik-esly-programok-tmogatasa#>)

A fogalom meghatározás hazai bizonytalanságának oka az, hogy a „tanulók túlnyomó többsége 17-20 éves koráig részese a közoktatás programjainak. Viszonylag tehát csekély azoknak a tanulóknak a száma (aránya), akik a rendszerből kimaradva (vagy elmaradva a tanulásban) segítségre, újabb esélyt nyújtó oktatási programokra szorulnak. [...] Ebben a felfogásban a második esély típusú programok reintegrációs programként viselkednek, hiszen olyan célszemélyekről van szó, akik korábban elhagyták az iskola (és sok esetben a munka) világát. Ezért jelenthet problémát a „második esély” kifejezés használata a tanköteles korú tanulók esetében.”²

Fenti elvek alapján a következő csoportokat sorolják szakmai szempontok alapján a második esély programok által érintetteknek:

1. Alacsony iskolázottságúak
2. Pályakezdő munkanélküliek
3. Idős korú (45 év felett!) munkanélküliek vagy veszélyeztetettek
4. Női munkanélküliek (nagy családosok, gyermeküket egyedül nevelők)
5. Szociális konfliktusokkal rendelkező családok
6. Hátrányos helyzetű térségben vagy településen élők
7. Depressziós ipari övezetben lakók
8. Megváltozott munkaképességűek, egészségkárosodottak, fogyatékosok
9. Romák
10. Állami gondozottak
11. Börtönből szabadultak
12. Társadalmi beilleszkedési zavarokkal küzdők (drogfüggők, szenvedélybetegek, depressziós tünetekkel rendelkezők, szociopátiás személyek)
13. Tanköteles korban lévő korai iskolaelhagyók
14. Sajátos nevelési igényekkel rendelkező tanköteles korú tanulók.³

A fenti felsorolást áttekintve, az érintett célcsoportok közül a mi iskolánk az utolsó két csoport tagjaival találkozhat: a korai iskolaelhagyókkal és a sajátos nevelési igényű tanköteles tanulókkal. Ennél azonban több olyan gyakorlati példával találkozunk iskolánkban, amelynek kapcsán tanulóinknak „második esélyt” kell adnunk.

² Mayer József: Az első, a második és az n-edik iskolai esély - Hátrányos helyzetű tanulók iskolai kudarcai és a kompenzáció lehetőségei, In: Új Pedagógiai Szemle, 2006. december

(<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00109/2006-12-31-Mayer-Elso.html>)

³ Mayer József: II. A „második esély” iskolái és az esélyteremtés
(<http://regi.ofi.hu/tudastar/masodik-esely-iskolai/ii-masodik-esely-iskolai>)

Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy az európai és hazai fogalomhasználat szerint a második esély program/iskola főleg azon lemorzsolódott fiatal felnőttek számára teremtődött meg, akiket iskolai végzettség megszerzésének céljával vagy a munkaerőpiacon való elhelyezkedést segítő szakma megszerzésének céljával ültetnek vissza az iskolapadba.

A mi értelmezésünkben azonban nem erről lesz szó. És bár a módszerekben, feltételekben erősen támaszkodunk a fent említett programokra, saját magunk számára más célcsoportokat, elvárásokat, feltételeket, módszereket kell megfogalmaznunk.

A második esély definiálása iskolánkban

Iskolánk Második esély tagintézményi tervében nappali tagozatos tanulóinkra koncentrálnak.

Az alábbi csoportokba tartozó diákok segítségét tűzzük ki feladatként:

- osztályismétlők,
- szakgimnáziumi képzésből szakközépiskolai képzésbe átlépők,
- tagozat- vagy szakmaváltók az intézményen belül,
- iskolaváltók azonos képzési formán (szakmán) belül.

Az őket segítő módszerek megválasztásához először azt kell megvizsgálnunk, hogy milyen okok vezetnek az osztályismétléshez, képzési forma vagy szakma változtatásához. A szakirodalmi források a következő általános jelenségekre hívják fel a figyelmet, ezeken módosítanak iskolánk egyedi jellemzői.

Az iskolai kudarcok és az iskola idő előtti elhagyásának leggyakoribb okai hazánkban:

- „Az érintett tanulók túlnyomó többsége kistelepüléseken vagy városias jellegű települések perifériáin vagy a kevésbé értékes (lepusztult) városrészekben él.
- A szülők iskolai végzettsége – csekély kivételtől eltekintve – alacsony, többségük általános iskolával vagy (kevésbé piacképes) szakmai végzettséggel rendelkezik.
- A szülők munkaerő-piaci pozíció gyengék, közöttük – éppen az iskolai végzettség hiánya miatt – sok a munkanélküli vagy a munkanélküliségtől fenyegetett.
- A szülők alacsony iskolázottsága, a tanulással kapcsolatos motiválatlansága, az inaktív státus nem alkalmas arra, hogy a tanulók számára olyan tanulási környezetet biztosítson, amely a jelenben és a jövőben tanulásra inspirál. Így ezekben a családokban nem alakul ki motiváló, (otthoni) tanulást (is) támogató környezet.

- Az iskolából kimaradt tanulók családjait éppen az elmondottak miatt szegénység sújtja, ami nem kedvez a további tanulmányok folytatásának.”⁴

A fenti kutatási eredményekből az látszik, hogy a tanulás eredményességét leginkább a családi háttér határozza meg, márpedig évtizedek óta ismert tény, hogy a magyar oktatási rendszer nem képes kezelni a szociális különbségeket, és a hátrányos helyzetű tanulók esélyeinek javítása helyett újratermeli a társadalmi különbségeket.

A fenti okok iskolai kudarcélményekhez vezetnek (rossz tanulmányi eredmények, bukás, kiközösítés stb.), ez még inkább csökkenti a tanuló motiváltságát, és növeli a lemorzsolódás esélyét. Különösen veszélyeztetettek a lemorzsolódást tekintve a túlkoros tanulók, illetve a valamilyen okból magántanulóvá váló tanulók.

Az általános iskolában rosszul teljesítők többnyire meg sem próbálják a szakgimnáziumi képzésbe való bejutást, eleve alulértékelik magukat, és a szakközépiskolai képzésekre jelentkeznek. A szakközépiskolákban azonban többnyire a vártnál magasabb a képzés színvonala, és az évtizedek óta emelkedő bukási arányok a 9. évfolyamon a legmagasabbak. A középfokú oktatás első tanévében tapasztalt kudarcok fő okait az oktatáskutatók a következőkben látják:

- „az alapfokú oktatás gyenge minősége és hatékonysága a különféle problémákkal (vagy problémaegyüttesekkel) küzdő tanulók esetében;
- a tanulók tanulással kapcsolatos alacsony motivációi, amelyek különösen élesen jelennek meg az érintett szakközépiskolai évfolyamok közismereti óráival kapcsolatban;
- mindezeket kiegészíti a szakképző iskolák felkészületlensége a különféle típusú „hátrányok” kezelésére.”⁵

A szakgimnáziumokban más okok játszanak közre a sikertelenségben. Egyrészt a tanulólétszám csökkenésével a gyengébb képességű gyerekeknek is nagyobb esélyük van bekerülni szakgimnáziumi képzésbe, ahol aztán az első tanévben kiderül, hogy meglevő kompetenciáival a tanuló nem képes sikeres munkát végezni az iskolában. Másrészt (és ezzel iskolánkban is gyakran találkozunk) az általános iskolai oktatás színvonala eltérő a megyeszékhely és a környező kis települések iskoláiban, és a 9. évfolyamon tanulók itt, a középiskolában szembesülnek azzal, hogy ami a kistérség általános iskolájában ötöst ért (nem utolsó sorban azért, hogy magasabb pontszámmal

⁴ Mayer József: Az első, a második és az n-edik iskolai esély - Hátrányos helyzetű tanulók iskolai kudarcai és a kompenzáció lehetőségei, In: Új Pedagógiai Szemle, 2006. december
(<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00109/2006-12-31-Mayer-Elso.html>)

⁵ Mayer József: Az első, a második és az n-edik iskolai esély - Hátrányos helyzetű tanulók iskolai kudarcai és a kompenzáció lehetőségei, In: Új Pedagógiai Szemle, 2006. december
(<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00109/2006-12-31-Mayer-Elso.html>)

pályázhassanak a különböző középiskolákba), az a többiekhez képest a középiskolában csak kettőt, hármat, esetleg annyit sem. Így a szakgimnáziumokban is a 9. évfolyamon a legnagyobb a bukások aránya, azonban itt csökkent mértékben ugyan, de 10. év végén is van egy szelekció, mely során az iskolák próbálnak megszabadulni problémás diákjaiktól.

Mindehhez kapcsolódik, hogy iskolánkban nincs felvételi egyik osztályban sem, tanulóink az általános iskolában szerzett pontszámokkal pályáznak, és mivel csökken a tanulólétszám az egész országban, ezért gyakran kerülnek be az osztályokba gyenge általános iskolai eredménnyel, több iskolai kudarccal a hátuk mögött, túlkorosan a tanulók. A középiskolában aztán egész osztályközösségek munkáját is akadályozhatja több ilyen problémás tanuló, nemcsak saját sikerességét.

Pedagógiai programunk több pontja szól a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók segítéséről, ezek alapjaiban határozzák meg ennek a tervnek a tartalmát is.

- „A sajátos nevelési igényű tanulók együttnevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő pedagógus megközelítése az elfogadás, tolerancia, empátia, és az együttneveléshez szükséges kompetenciák megléte. A pedagógus a differenciálás során figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait. Szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készít, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít. A differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz; egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres. Együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba.”⁶
- „Iskolánk szabályozza a belépés feltételeit más középiskolából. A szakgimnáziumba és a szakközépiskolába tanulmányok közben is fogadunk diákokat más középiskolából. Az egyes évfolyamokra való átvételről az iskola igazgatója dönt a szakmai munkaközösség vezetőjének és az érintett osztályfőnöknek az egyetértésével. Az átvételt a szülő írásban kezdeményezheti. Az igazgató az átvétel feltételeként különbözőzeti vizsgát is előírhat, elsősorban a szakgimnázium 9-12. évfolyamain a szakmai tantárgyakból. Emellett a tanuló köteles egészségi alkalmassági vizsgálaton is részt venni.”⁷

⁶A Veszprémi SzC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája Pedagógiai Program, 32. o.
(http://www.vejsz.sulinet.hu/images/Dokumentumok/Pedagogiaiprogram/Pedagogiaiprogram2018/01_Pedagogiai_program_altalanos_27ver_2018_09_01_tol_10.pdf)

⁷A Veszprémi SzC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája Pedagógiai Program, 39. o.
(http://www.vejsz.sulinet.hu/images/Dokumentumok/Pedagogiaiprogram/Pedagogiaiprogram2018/01_Pedagogiai_program_altalanos_27ver_2018_09_01_tol_10.pdf)

- „Az iskola köteles folyamatosan törődni valamennyi gondjaira bízott fiatallal, különösen pedig a hátrányos helyzetű, illetve veszélyeztetett tanulókkal. Az ez irányú tevékenységet – amely kiterjed az egész nevelőtestületre – az ifjúságvédelmi felelős koordinálja. Az ifjúságvédelmi felelős munkája során együttműködik a szülőkkel, nevelőkkel, az iskolaorvossal, és iskolapszichológussal, valamint az iskola igazgatójával. Kapcsolatot tart mindazon szervekkel, akik segítségére lehetnek a veszélyeztetettség, a hátrányos helyzet megelőzésében, felszámolásában. Vezeti a szükséges nyilvántartásokat. A hátrányos helyzetű és veszélyeztetett tanulók felkutatásában, a beilleszkedési, magatartási nehézségekkel küzdők megismerésében valamennyi pedagógus, osztályfőnök segítséget nyújt az ifjúságvédelmi felelősnek, folyamatosan együttműködnek vele a megelőző és megszüntető tevékenységben egyaránt.”⁸
- „Fontos terület a tanulási kudarcnak kitétt tanulók felzárkóztatása. A tanulási nehézségek ritkán vezethetők vissza egyetlen okra. Okként három tág kört említhetünk, melyek lehetnek iskolán belüli, iskolán kívüli és személyes feltételek (tehetség, szorgalom). A problémák kezelése a szaktanár és osztályfőnök szoros együttműködését igényli. Az iskolán belüli okok megszüntetésének alapfeltétele a tanuló és tanár emberi kapcsolatának kialakítása. E feltétel megléte mellett differenciált órai munkával, integrált oktatási formában, szükség esetén tanórán kívüli egyéni vagy kiscsoportos foglalkozások keretében segítjük tanulóinkat a nehézség leküzdésében. Az iskolán kívüli okokat, melyek igen sokrétűek lehetnek, a szülőkkel együttműködve csökkenthetjük, illetve szüntethetjük meg. Alapfeltétel tehát az iskola és a szülők élő kapcsolata. Motiváció nélkül nem létezik tanulás. Tanulási tevékenységünket eredmények és kudarcok kísérik. Ha az eredmények okán a gyermek elismerést, kudarc esetén pedig segítséget kap, akkor pozitív beállítottságot szerez az aktuális tevékenységéhez, amely a tanulás szeretetét hozhatja magával. A tanulók személyisége nem fejlődhet másként, mint lehetőségeinek és szükségleteinek megfelelően tervezett tevékenységrendszerben. Ebben a tevékenységrendszerben a pedagógusnak kiemelt feladata a tanulók tanulás iránti motivációjának differenciált fejlesztése.”⁹

A fenti alapelvek figyelembe vételével határozzuk meg a második esély terv feladatait.

⁸ A Veszprémi SzC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája Pedagógiai Program, 55. o.
(http://www.vejsz.sulinet.hu/images/Dokumentumok/Pedagogiaiprogram/Pedagogiaiprogram2018/01_Pedagogiai_program_altalanos_27ver_2018_09_01_tol_10.pdf)

⁹ A Veszprémi SzC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája Pedagógiai Program, 56. o.
(http://www.vejsz.sulinet.hu/images/Dokumentumok/Pedagogiaiprogram/Pedagogiaiprogram2018/01_Pedagogiai_program_altalanos_27ver_2018_09_01_tol_10.pdf)

Megelőzés – az első esély biztosítása

Iskolánk Második esély tagintézményi tervében többnyire olyan diákok segítségét tervezzük meg, akik eleve iskolánk tanulói (osztályismétlők, szakgimnáziumból szakközépiskolai képzésbe átlépők, szakmaváltók). Az ő esetükben sokkal hatékonyabb lenne egy első esély biztosítása, tehát a második esély eleve elkerülése. Először tehát azt kell megtervezni, hogyan érhetjük el, hogy ezek a tanulók ne bukjanak meg a tanév végén, sikeresek legyenek választott szakmájukban, beilleszkedjenek (osztály)közösségükbe. Biztos, hogy csak iskolai módszerekkel (pedagógiai módszerek) az ő problémáik nem megoldhatók, mindenképpen komplex megoldást, több területet (pedagógiai, szakmai, mentális, szociális, a tanulóra és a családra is irányuló) összefogó támogatási rendszer működését kell biztosítani.

Felismerés, a veszélyeztetett tanulók megismerése

Első lépésként meg kell ismerni a tanulókat, és felmérni, hogy kik azok, akiket majd az osztályismétlés, sikertelenség fenyeget. Ehhez célszerű a 9. évfolyamosoknál használt, kompetenciák felmérésére alkalmas módszereket/feladatlapokat (matematikai, anyanyelvi kommunikáció) alkalmazni. Ezek mellett az iskolapszichológus segítségével felmérhető a tanulók tanulási motiváltsága, és hogy milyen tanulási módszereket használnak. Ezekkel az eszközökkel a segítségre szoruló tanulók már a 9. évfolyam elején kiszűrhetők. Ha a problémák nem alapvetőek, hanem a tanév során jelentkeznek, akkor az osztályfőnökök és az iskola vezetésének rendelkezésére áll az E-Kréta program ESL-rendszere, mely kategorizálja és nyilvántartja az iskola tanulóit a lemorzsolódással való veszélyeztetettség szempontjából. Valamint fontos a szaktanárok-osztályfőnök-iskolapszichológus közti rendszeres kapcsolattartás, aminek következtében bármely problémássá váló tanuló azonnal kezelhetővé/segíthetővé is válik. Megelőzhető a nagyobb probléma, ha az osztályfőnök jól működő kapcsolatot épít ki a szülőkkel. A rendszeres kapcsolattartás, megbeszélések, közös álláspont/értékrend kialakítása segíti a tanuló iskolai munkáját. Ha egy tanulónk szakértői véleményt hoz arról, hogy sajátos nevelési igényű vagy beilleszkedési és tanulási problémákkal küzd, arról az osztályfőnök (és a szaktanár is) tudomást szerez, ebben az esetben is szükséges felzárkóztatás, ha iskolánknak lesz fejlesztő pedagógusa, akkor egyéni fejlesztési tervek alapján egyéni fejlesztést is tudunk végezni. A hátrányos helyzetű és veszélyeztetett tanulók nyilvántartását és kezelését az ifjúságvédelmi felelős koordinálja.

Összefoglalva tehát a megelőzés első lépése a felismerés, ami a következő módszerekkel lehet sikeres:

Az osztályismétléssel, képzési típus változtatással veszélyeztetett tanulók kiszűrésének módszerei

módszer	felelős	időpont
matematikai kompetencia felmérése	természettudományi – informatika munkaközösség	9. évfolyam, szeptember
anyanyelvi kommunikációs kompetencia felmérése	magyar – művészetek munkaközösség	9. évfolyam, szeptember
tanulásmódszertani kérdőív kitöltése, értékelése	iskolapszichológus, osztályfőnök	9. évfolyam, szeptember-október
szaktanárok, osztályfőnök, iskolapszichológus közti konzultációk	osztályfőnök	folyamatosan
az E-Kréta ESL szolgáltatásának nyomon követése	osztályfőnök, iskolavezetés	folyamatosan
kapcsolattartás a szülőkkel	osztályfőnök, iskolavezetés, esetleg iskolapszichológus, iskolai szociális segítő	szülői értekezletek, fogadóórák, alkalmanként a tanév során folyamatosan
SNI-s, BTMN-es tanulók szakértői véleményének begyűjtése, adminisztrálása	osztályfőnök, iskolatitkárság	folyamatosan
hátrányos helyzetű és veszélyeztetett tanulók segítése	ifjúságvédelmi felelős	folyamatosan

Megoldási módszerek

Második lépésként meg kell találnunk a problémák kezelésére legalkalmasabb módszereket. Ezek kiválasztása függ a probléma jellegétől. Ha a tanuló kompetenciái¹⁰ szorulnak fejlesztésre, akkor

¹⁰ Alapkompetenciának hagyományosan a következő kompetenciákat tartjuk:

- anyanyelvi kommunikáció,
- idegen nyelvi kommunikáció,
- matematikai kompetencia,
- digitális kompetencia,
- személyközi és állampolgári kompetencia,
- a tanulás tanulása,
- vállalkozói kompetencia,
- kulturális kompetencia.

Oktatás és képzés 2010 munkaprogram végrehajtása. B munkacsoport: Kulcskompetenciák. Európai Tanács, 2004. november. (Implementation of „Education and training 2010” Work Programme. Working Group B „Key Competences”. Key Competences for Lifelong Learning. A European Reference Framework, November 2004.)

<http://ofi.hu/tudastar/nemzetkozi-kitekintes/egesz-eleten-at-tarto#1>

legcélravezetőbb az Alapkészségek fejlesztési tervben felvázolt módszerek alkalmazásával fejleszteni azokat. Ezeket a módszereket részletesen nem írjuk le újra, táblázatos formában alább közöljük.

Az alapkompenciák fejlesztési lehetőségei (az Alapkészségek fejlesztési terv alapján)

fejlesztési terület	fejlesztési módszer	felelős	időpont	fejleszthető kompetenciák
alapkompenciák fejlesztése tanórákon	ismeretátadás, gyakorlás, értékelés a kompetenciához szorosan kötődő vagy más tanórán	szaktanárok	a tanév során folyamatosan	matematikai, szövegértési, személyközi és állampolgári, vállalkozói, digitális és kulturális kompetencia
fejlesztőpedagógus által végzett egyéni fejlesztés	egyéni fejlesztési terv alapján végzett speciális kompetenciaterületekre irányuló egyéni vagy kiscsoportos fejlesztés (ismeretátadás, gyakorlás)	fejlesztőpedagógus, osztályfőnök	a tanév során folyamatosan igény szerint	anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció, matematikai, digitális, személyközi és állampolgári, vállalkozói és kulturális, a tanulás tanulása
fejlesztés iskolapszichológus és családsegítő bevonásával	egyéni vagy kiscsoportos elbeszélgetés az iskolapszichológussal, egyéni elbeszélgetés az iskolai szociális segítővel	iskolapszichológus, iskolai szociális segítő, osztályfőnök	a tanév során folyamatosan igény szerint	személyközi és kulturális kompetencia, a tanulás tanulása
tantárgyak óraszámának növelése	az alapkompenciák fejlesztésére szolgáló tanórák (matematika, magyar nyelv és irodalom, idegen nyelv, történelem,	iskolavezetés, munkaközösség-vezetők	tanév végén a helyi tanterv módosításával, ha szükséges	anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció, matematikai, digitális, személyközi és

	informatika, művészetek) óraszámának növelése a jogi kereteken belül			állampolgári, vállalkozói és kulturális
csoportbontások	az alapkompenciák fejlesztésére szolgáló tanórákon (matematika, magyar nyelv és irodalom, idegen nyelv, informatika) a csoportbontás biztosítása a jogi kereteken belül	iskolavezetés, munkaközösség- vezetők	tanév végén a helyi tanterv módosításával, ha szükséges	anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció, matematikai, digitális, személyközi és állampolgári, vállalkozói és kulturális
tanári órarendbe épített fejlesztő órák biztosítása	nem feltétlenül szaktanárok által tartott, igény szerinti kompetencia fejlesztésére szolgáló nem kötelezően látogatandó fejlesztő órák órarenden kívül, de tanítási időben	iskolavezetés, munkaközösség- vezetők, szaktanárok	a tanév során folyamatosan és rendszeresen	anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció, matematikai, digitális, személyközi és állampolgári, vállalkozói és kulturális
rendezvényeken (iskolai és iskolán kívüli programokon) való részvétel	<ul style="list-style-type: none"> - Elsősavató - Iskolai rádiós műsorok készítése - Iskolai ünnepi műsorok előadása - Ki mit tud? - Jendra-nap - Szalagavató műsorok készítése - Szakmai kirándulások - Osztálykirándulások - Szakmai előadások 	iskolavezetés, munkaközösségek, szaktanárok, DÖK	a tanév során előre tervezetten	anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció, matematikai, digitális, személyközi és állampolgári, vállalkozói és kulturális

	<ul style="list-style-type: none"> - Tantermi színházi előadások - Színházi előadások - Filharmóniai előadások - Múzeumpedagógiai foglalkozások - Diáknap - Fenntarthatósági témahéthez kapcsolódó programok - Versenyek - Sportprogramok 			
--	---	--	--	--

VSZC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziumának és Szakközépiskolájának Alapkészségek fejlesztési terve, 2019., 13-18. oldal

Szintén sokat segíthet a tanulók fejlesztésében az iskolánk Komplex pedagógiai-módszertani fejlesztési tervében ismertetett módszerek alkalmazása a tanórákon. A megismerésre, motiválásra, új ismeretek feldolgozására, a gondolkodás fejlesztésére, gyakorlásra, differenciálásra és értékelésre vonatkozó módszerek, jó gyakorlatok összefoglalását iskolánk Komplex pedagógiai-módszertani fejlesztési tervének¹¹ 19-47. oldalán találjuk.

Ha családi probléma áll a háttérben (a tanuló kompetenciái jók, csak nem tud az iskolára koncentrálni, mert családi problémái foglalkoztatják), akkor az osztályfőnök általában kevés a probléma megoldására. Ilyenkor fontos szakképzett segítők bevonása a folyamatba. A segítő lehet a mediátor, az iskolapszichológus, az iskolarendőr, az iskolai szociális segítő, az ifjúságvédelmi felelős, ők mindannyian megtalálhatók az iskolán belül. Ha az ő szakértői véleményük szerint külső szakember bevonása is szükséges, akkor az osztályfőnök a Nevelési Tanácsadóhoz, Gyermekpszichiátriához, Családsegítő Szolgálathoz, a tanuló lakóhelye szerint illetékes kormányhivatalhoz vagy önkormányzathoz fordulhat a probléma megoldása érdekében. Veszprémben működnek civil segítő szervezetek is, például a Veszprém Városi Hátrányos Helyzetű Fiatalokért Egyesület, az Alkohol-Drogsegély Ambulancia, a Kapcsolat '96 Mentálhigiénés Egyesület (lelkisegély-szolgálat) stb.. Ma már nem elterjedt, de segítheti a problémák megértését és kezelését a családlátogatás, aminek során sokkal több információ szerezhető, mint amennyit a tanuló vagy a szülő személyesen vagy telefonon elmond.

¹¹ Albert Orsolya – Márhoffer Márta: A VSZC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája Komplex pedagógiai-módszertani fejlesztési terve, 2019.

Nyomon követés, a fejlesztési folyamat értékelése

A harmadik lépés lesz a megelőzésben a fejlesztési folyamat nyomon követése és értékelése. Ez a feladat leginkább az osztályfőnökre hárul, ő tudja rendszeresen követni, hogy a tanuló mikor milyen szakembernél, fejlesztő órán, rendezvényen jelent meg. A tanuló teljesítményének értékelésére félévkor és év végén is sor kerül, ilyenkor eredményeit az egész tantestület nyomon tudja követni.

A fejlesztési folyamat nyomon követése és értékelése

információ forrása	információ fogadója	információ tartalma	idő
szakember (fejlesztő pedagógus, iskolapszichológus, iskolai szociális segítő, iskolarendőr, mediátor, ifjúságvédelmi felelős)	osztályfőnök	a tanulóval való foglalkozás módja, eredményei	a tanév során folyamatosan
szaktanárok	osztályfőnök	a tanuló tanulmányi eredményei, magatartása, szorgalma	a tanév során folyamatosan
külső szakemberek (rendőrség, Nevelési Tanácsadó, Gyermekpszichiátria, települési önkormányzat, Családsegítő Szolgálat stb.)	osztályfőnök	a tanulóval való foglalkozás módja, eredményei	a tanév során folyamatosan
rendezvények szervezői	osztályfőnök	feladat teljesítése, viselkedés	adott esemény/rendezvény után
osztályfőnök	tantestület, iskolavezetés	félévi, év végi tanulmányi eredmények	félévi és év végi osztályozó értekezlet, félévi és év végi értékelő értekezlet

A fent leírt rendszer működtetésével hatékonyan növelhető annak az esélye, hogy a lemorzsolódással fenyegetett tanulóknak végül mégse kelljen osztályt ismételni vagy szakmát, képzési formát változtatni. Az értékelések nyomán a fejlesztés folyamata bármikor felülvizsgálható és újratevezhető, így rugalmas rendszerként tud igazodni a tanulói igényekhez.

Ha nincs más lehetőség – a második esély biztosítása

Ha mégsem sikerült az első eséllyel megtartani diákjainkat, akkor második esélyt kell biztosítani számukra. A második esély program módszerei nem sokban térnek el a korábban leírtaktól, a különbség leginkább abban rejlik, hogy minden tanulónak az egyéniségéhez illő módszert kell kiválasztanunk a fejlesztéshez.

Vannak olyan általános feltételek a szakirodalomban, melyeket mindenképpen érdemes figyelembe venni a tervezés során. Ezek a tárgyi és eszközbeli feltételek, személyi feltételek, a módszertani újítások, a közösségi programok szerepe és a család bekapcsolása a programba. Az alábbiakban összefoglaljuk a legfontosabb tudnivalókat ezzel kapcsolatban.

Tárgyi és eszközbeli feltételek fejlesztése

Iskolánk tárgyi feltételrendszere folyamatosan fejlődik. Lassan minden tanterembe kerül projektor vagy interaktív tábla, ami lehetővé teszi az audiovizuális eszközök használatát a tanórákon. Ehhez fontos lenne, hogy az egész épületben stabilan elérhető internet hozzáférés legyen, mely lehetővé teszi tanórán is a használatot. Az ilyen típusú fejlesztésekre azért van szükség, mert a szerény anyagi körülmények közül érkező diákok otthon nem férnek hozzá a digitális kompetenciát fejlesztő eszközökhöz.

Lego robotok beszerzésével új eszközöket kínálunk az informatikai, kommunikációs és gondolkodási készségek fejlesztésére. A kiscsoportos és egyéni fejlesztésekhez szeretnénk egy fejlesztő játékokból álló készletet kialakítani, ezeket a társasjátékokat az osztályfőnöki órákra is ajánljuk a diákoknak és az osztályfőnököknek. Folyamatosan bővítjük sportszereink készletét a tanórai és szabadidős sportolás támogatására.

Fontosnak tartjuk a tanulók környezetvédelmi nevelését, mely az iskolavezetés és a DÖK együttműködésével folyamatosan fejlődik. A szelektív hulladékgyűjtés egyre hatékonyabb alkalmazása mellett fontos lenne iskolánk környezetének rendben tartása (bejárati dohányszóhely, járdák), illetve a szabad levegőt és zöld területet nyújtó udvar hatékonyabb kihasználása.

A felmérések szerint a tanulási környezet nagyban befolyásolja a tanulók motivációját. Ezért a közösségi terek bútorzatának folyamatos fejlesztése mellett javasoljuk a tantermek barátságosabbá, egyénibbé tételét is. Ehhez a korábbi években nagy segítséget nyújtott a teremdekorációs verseny, talán ennek felelevenítésével elérhető lenne, hogy barátságos, az osztályközösségre jellemző, akár az évszakokhoz igazodó és a tanulást is segítő (segédanyagok, térképek stb.) dekorációk között folyhasson a tanulás.

Személyi feltételek fejlesztése

A második esély megadásánál is vannak olyan feladatok, melyeket a jelenlegi személyi feltételekkel is meg tudunk oldani. A beérkező tanulók felmérése, az igény szerinti korrepetálás, a fejlesztő foglalkozások (tanári órarendbe

illesztett) lehetőségei eddig is működtek. A **szaktanárok** igyekeznek új módszereket kitalálni vagy alkalmazni, melyekkel a Z generáció diákjai is könnyebben taníthatók, nevelhetők. A tanórai differenciálás egész osztályoknak tartott órák esetében azonban továbbra is nehézkes, a csoportbontás mindenképpen segíti a differenciált oktatást.

Szükség lenne továbbképzésekre, kifejezetten módszertani fejlődés (kipróbálás, gyakorlás lehetőségével) eléréséhez, erre biztosít lehetőséget a 2018/2019. tanév végén néhány pedagógus továbbképzés (Okos eszközök az oktatásban, Hatékony tanulás-módszertani eljárások a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeket/tanulókat nevelő intézmények eredményessége érdekében, A pályaaorientáció támogatása az iskolában). Ennél is fontosabb lenne azonban konkrét **szakmódszertani továbbképzések** tartása a tanév elején vagy a tanév során, így az ott szerzett információkat rögtön gyakorlatban is ki lehetne próbálni, a tanulócsoporthoz igazítani. Ehhez nyújthatnak segítséget a megyében működő **szakértői szaktanácsadók**, akik tudnak ilyen módszertani továbbképzéseket tartani. Megkeresésük és felkérésük az iskolavezetés (a munkaközösség-vezetők segítségével) feladata.

Emellett egyre nagyobb szerepet kell kapnia a **személyközi kompetenciák, a kommunikációs kompetenciák, a kulturális kompetenciák fejlesztésének** még akkor is, ha sok diákunk az alapvető matematikai és anyanyelvi kommunikációs kompetenciák tekintetében is le van maradva. Ezeket az iskolai rendezvényeken, programokon, elsősorban a nevelés keretén belül tudjuk fejleszteni. Ezeknek a gyakran elhanyagolt kompetenciáknak a fejlesztése a munkaerőpiaci elhelyezkedés során lesz fontos, hiszen a tendenciák azt mutatják, hogy a munkaadók számára a szociális és kommunikációs kompetenciák gyakran a szakmai tudásnál is fontosabbá válnak.

A kutatások szerint nagyon fontos a jó személyes kapcsolat kialakítása a tanár és a diák között. Tapasztaljuk is, hogy ha egy-egy diák megtalálja a „tanár párját”, akkor nemcsak az adott órán, de más tantárgyakból is képes szárnyalni. Szakképző iskola lévén nálunk leginkább a szakmájuk iránt érdeklődnek a gyerekek, tehát fontos lenne, hogy akár iskolán belül, akár a gyakorlati helyeken találjanak maguknak olyan **tanári példát/mintát**, aki segíti őket a szakma magas szintű elsajátításában, az emberi fejlődésben, és az alapkészségek fejlesztésében. Ez egyúttal azonban azt is jelenti, hogy ha a tanulónak közismereti tárgyakból nincsen sikerélménye alapkompenciái fejletlensége miatt, és a szakmai képzésében sem talál példaképet, akkor motivációja nagyon kevésbé lesz fejleszthető, és az érdeklődés hiánya fogja okozni lemorzsolódását. Ezen a területen tehát a szaktanárok és az iskola vezetésének felelőssége is nagy.

A szaktanárok számára problémát jelentő helyzeteket iskolapszichológusunk segítségével **esetmegbeszéléseken** tudjuk átgondolni, és szintén iskolapszichológusunk tart **autogén tréninget** azoknak a kollegáknak, akiknek fontos lelki egyensúlyuk megtartása a tanév során.

Az **osztályfőnöki feladatok** ellátása során a szaktanárokhoz képest sokkal több idő és energia megy el a tanulók nyomon követésére, a folyamatos naplóellenőrzésre, a problémák kezelésére és a kapcsolattartásra az iskolán belüli és iskolán kívüli szakemberekkel. Az osztályfőnök feladata a

szülőkkel való kapcsolattartás is. Ráadásul talán az ő számára a legfontosabb, hogy osztályának tanulóival szoros, működőképes viszonyba kerüljön, szinte mindent tudjon róluk, és tudja kezelni problémáikat. A megfelelő információk birtokában ő képes megelőzni komolyabb problémákat, ezért szerepe kiemelten fontos. Egyedül azonban nehéz ilyen sokféle munkát ellátni, ráadásul a tapasztalatok azt mutatják, hogy gyakran nem is érzik magukat kompetensnek az osztályfőnökök ennyiféle feladat ellátására. Ezért mindenképpen érdekük igénybe venni szakemberek segítségét. Az osztályfőnök iskolán belül az alábbi segítőkhöz fordulhat:

- mediátor,
- iskolapszichológus,
- iskolai szociális segítő,
- iskolarendőr,
- ifjúságvédelmi felelős.

Ha az ő segítségük nem elegendő, vagy ők azt érzékelik, hogy komolyabb támogatásra van szükség, akkor külső szakemberekhez (Nevelési Tanácsadó, Gyermekpszichiátria, Családsegítő Szolgálat stb.) irányíthatják a tanulót, a szülőt vagy az osztályfőnököt.

Szintén az osztályfőnökök feladata a gyakorlati oktatókkal való kapcsolattartás, így neki a munkaerőpiac tendenciáit is ismernie kell. Ebben még kevés segítséget kapnak az osztályfőnökök, bár a gyakorlati oktatás-vezetőknek elég információ áll rendelkezésére a segítséghez. A gyakorlati képzőhelyeknek az osztályfőnökökkel való összekapcsolásában valószínűleg nagy segítséget nyújtana közös programok szervezése. Itt nemcsak szakmai kirándulásokra gondolunk, hanem szakmai konferenciákra, szakmánkénti egyeztetésekre az iskolában, melyeken az érintett osztályfőnökök, a Kamara képviselői és a gyakorlati helyek képviselői vennének részt. Így a felmerülő kérdések, problémák gyorsabban tudnának megoldódni.

A személyi feltételek vizsgálata során nem feledkezhetünk meg a tanulók iskolai jelenlétéről sem. Ők ugyanúgy tudnak segíteni osztálytársuknak vagy tanulótársuknak a lemorzsolódás elkerülésében, mint tanáraik. Akár az osztályon belül (az osztályfőnök segítségével és koordinálásával), akár felsőbb évfolyamról (a DÖK segítségével és koordinálásával) lehet tanulópárt találni az osztályismétlő, különbözeti vizsgára készülő vagy más intézményből érkezett tanuló mellé, aki nemcsak a tanulásban tud segítségére lenni, hanem a közösségbe való beilleszkedését is hatékonyan tudja segíteni. Nyilvánvaló, hogy érdemes olyan tanulópárt választani, aki tényleg fejlesztő hatással van a tanulóra. A tanulópár-rendszer vonzóvá tehető a segítő diákoknak is, ha azért az iskola közösségi szolgálati órákat tud elszámolni nekik.

Van azonban hiányunk is a személyi feltételek terén. Elsősorban nagyon nagy szükség lenne fejlesztőpedagógusok alkalmazására iskolánkban. Iskolapszichológusunk ugyan sokat tud segíteni a szaktanároknak is, de a rengeteg feladat (főleg az osztályfőnökök esetén) mellett arra nem marad energia, hogy a szaktanár/osztályfőnök differenciáljon, nyomon kövessen, és még esetleg egyéni fejlesztést is végezzen. Ez utóbbinak az is akadálya, hogy a szaktanároknak nincs megfelelő képzettsége

fejlesztő feladat ellátására. A fejlesztőpedagógusok nemcsak az SNI-s, BTMN-es tanulók egyéni vagy kiscsoportos fejlesztését tudnák biztosítani egyéni fejlesztési tervek alapján, hanem azon tanulók fejlesztését is, akiket a 9. év eleji felméréseken szűrtünk ki alapkompenciáik fejletlensége vagy tanulási módszereik nem hatékony volta miatt.

Módszertani fejlesztés

A legfontosabb feladatunk a bukások elkerülése érdekében és az évismétlő, szakmát váltó, képzési módot váltó tanulóinknál is a megfelelő módszertan alkalmazása. A hagyományos frontális, ismeretalapú tanítási módszerekkel ezek a tanulók már nehezen oktathatók, sokkal fontosabb lenne más munkaformák és módszerek alkalmazása is a tanórákon. Ezzel kapcsolatban nagyon sok hasznos módszert, feladatot tartalmaz iskolánk Komplex pedagógiai-módszertani fejlesztési terve¹².

Az érintett diákok megismerése

Az alapvetés, aminek alapján ki kell választanunk a megfelelő módszereket, az az érintett diákok megismerése. Muszáj az osztályfőnököknek és a szaktanároknak is időt szánni arra, hogy megismerjék az osztályismétlő vagy máshonnan érkező diáko(ka)t. Egyrészt így megtudjuk, hogy mi volt a gond az előző közösségében, mely tárgyakból gyengébb, milyen a családi háttere, milyen a motivációja, mik a céljai az adott tanévben, másrészt tájékoztathatjuk néhány fontos tudnivalóról is az osztállyal és az iskolával kapcsolatban. Legjobb, ha az ilyen beszélgetések négy szemkőzt zajlanak, mert ha valamilyen tanulási kudarc révén került új környezetbe a tanuló, akkor még az osztályfőnök, szaktanár előtt is nehéz erről beszélnie, nemhogy az új közössége előtt.

Mivel most már a Z generáció fiataljait oktatjuk/neveljük, muszáj tisztában lennünk néhány alapvető (az eddigi diákokétól eltérő) tulajdonságukkal. Ezek a következők:

- A személyi szabadság nagyon fontos számukra, én-centrikusak.
- Társas életüket a nyilvánossággal folyamatosan megosztják, az online jelenlét szinte állandó.
- Elődeiknél sokkal gyorsabb ritmusban élnek, mindent azonnal akarnak, nem tudnak várni, késleltetni. Ha valami nem működik azonnal, tovább lépnek.
- Nem a szavak és érzelmek jellemzik őket elsősorban, hanem a képek és a cselekvés.
- Inkább magukban, mint a körülöttük levő világban bíznak.
- Praktikus személet jellemző rájuk.

¹² Albert Orsolya – Márhoffer Márta: A VSZC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája Komplex pedagógiai-módszertani fejlesztési terve, 2019.

- Bátrak es kezdeményezők, nem félnek a változástól.
- A szabályok betartására kevésbé mutatnak hajlandóságot.
- Az elektronikus szerkezeteket profin kezelik.
- Erős a kritikai érzékük, de ők maguk nagyon érzékenyek.
- Gondolkodásuk felületes, a mélyebb összefüggések megtalálása fárasztó a számukra.
- Emlékeztük gyengébb elődeiknél, mert információikat telefonjaikon tárolják.¹³

Fentiek ismeretében először is nagyon fontos a számukra megfelelő tanulási módszerek megtanítása. Gyakran éppen az a probléma, hogy a rájuk jellemző multitasking üzemmód gátolja a hatékony tanulást, miközben egyértelmű, hogy világuktól távol állnak az általunk preferált tanulási módszerek.

A tanulás tanítása

A tanulási szokások, módszerek felmérését nemcsak a belépő 9. évfolyamos tanulóknak, hanem a szakmát, képzési formát, iskolát váltó tanulóinknak is biztosítani kell, hogy az osztályfőnök, a szaktanár, és a segítő szerepet betöltő iskolapszichológus is tudja, hol kell és lehet segíteni a tanulónak. Az iskolapszichológus közreműködésével ezenkívül tanári segédanyag jön létre, mely 10 foglalkozásra ad foglalkozásterveket az osztályfőnöki órákra. (Az osztályfőnöki tanmenetekben 9-10. évfolyamon szerepel a tanulás tanítása_mint téma.). A belépő 9. évfolyamos osztályok osztályfőnökei kiscsoportos munkában megismerkedhetnek az óratervekkel és eljárásokkal, hogy hatékonyabb támogatást tudjanak nyújtani tanulóiknak. Szintén fontos lenne a differenciált oktatás egyre szélesebb körű alkalmazása is.

Jelen tervvel párhuzamosan elkészítjük az alapkészségek fejlesztésének intézményi tervét is, mely elsősorban a tanulási nehézségekkel küzdő diákok fejlesztését célozza meg. Kiemelten kezeljük a módszertani fejlődés támogatását, ehhez elkészítjük a komplex pedagógiai-módszertani intézményi tervet. Külön foglalkozunk a pályaválasztás, pályaszocializáció kérdéskörével, ehhez szintén külön eljárásokat alakítunk ki intézményi szinten (pályaorientációs intézményi terv).

Iskolához való kötődés

Erősítenünk kell a tanulók iskolához való kötődését is. Bár diákjaink szeretik magát az iskolát, de nem szeretnek iskolába járni, nem mindig kötődnek osztályközösségükhöz, kapcsolataik gyakran felszínesek, barátaikat más társaságokból szerzik. Az iskolához való kötődést egyrészt a tárgyi feltételek változtatásával tudjuk megoldani: közösségi terek, az udvar szabad használata, a termek

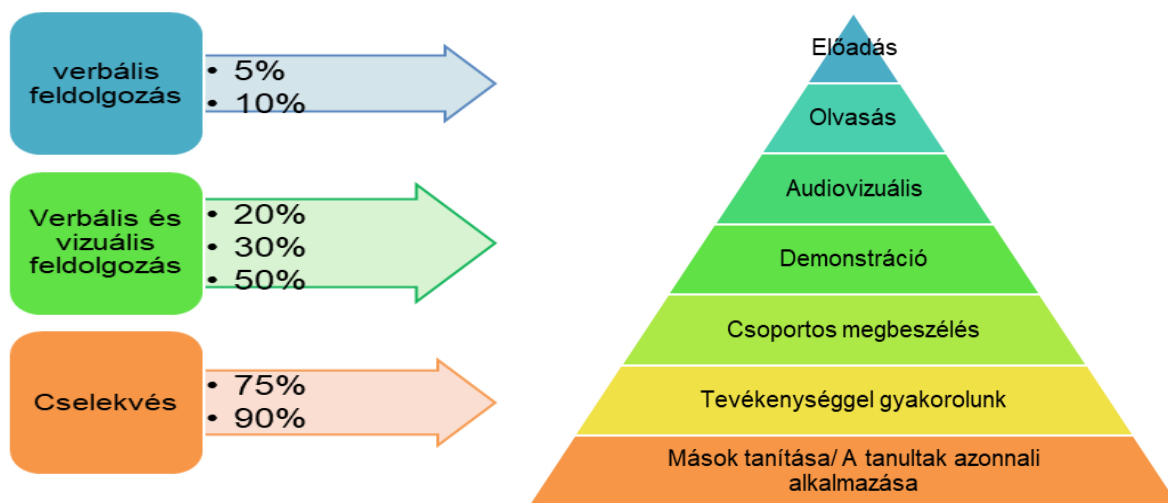
¹³ Tari Annamária: Z generáció, Tercium Kiadó, Budapest, 2011.

barátságosabbá tétele stb.. Másrészt szintén a kötődést szolgálják az iskolai vagy iskolán kívüli programok: versenyek, sportrendezvények, kulturális rendezvények (színház, filharmónia, múzeumpedagógia), szakmai rendezvények (előadások, kirándulások), a közös iskolai programok: Elsősavató, Jendra-nap, Diáknap, iskolai megemlékezések előadásai. De nagyon fontos az elfogadó, támogató légkör kialakítása is az iskola mindennapi életében és a tanórákon is. Ez nem azt jelenti, hogy mindenben támogatjuk a diákokat és mindent elfogadunk olyannak, amilyen. Sokkal inkább azt, hogy a pedagógusoknak törekedniük kell arra, hogy megtalálják és erősítsék azokat a tulajdonságokat és képességeket, melyek a tanulók erősségei, miközben fejlesztik azokat, melyek fejlesztésre szorulnak. Ehhez a közösségépítés fontossá tétele, játékos feladatok alkalmazása, bátorítás, tág keretek biztosítása, rugalmasság és differenciálás szükséges.

Pedagógiai módszerek változtatása

Fontos a tanórákon alkalmazott pedagógiai módszertan változtatása. A nemzetközi trendek a csoportmunka előtérbe helyezését tartják a legfontosabbnak, de munkánk során látjuk, hogy a csoportmunka csak akkor lehet hatékony, ha a tanulókat erre szocializálták. Mivel ez a fajta szocializáció az általános iskolákban elmaradt, ezért ha hatékonyan akarjuk alkalmazni ezt a munkaformát, akkor itt a középiskolában kell a tanulókat erre megtanítani. (És a szaktanárokat is!) Mi indokolja ezt? Az alábbi ábrán jól látható, hogy mennyire hatékony a tanulási folyamat a különböző munkaformák alkalmazása esetén. Eszerint a tanári előadás (frontális munka) hatékonysága kb. 5 %-os, miközben a csoportos megbeszélésé már 50 %, és ha a csoport valamely tagja a megszerzett tudást át is adja a többi csoport tanulóinak, az ő tanulási hatékonysága már 90 % körül jár. A csoportmunka ezért lenne nagyon fontos az oktatásban. Ahhoz azonban, hogy a csoportmunka hatékony legyen, a tanulóknak meg kell tanulniuk egyedül megszerezni és közösen rendszerezni a szükséges információkat, kiosztani az egyéni feladatokat, és koordinálni a közöset. Ehhez minden csoportban meg kell határozni a munka előtt a feladatokat. Ezeket a csoportműködési elveket és feladatokat pedig meg kell tanítani a gyerekeknek.

A tanulás hatékonysága a különböző munkaformák esetén

Spencer Kagan (Kooperatív tanulás, ÖKONET Budapest, 2009.) nyomán

Fontos azonban tudni, hogy a csoportmunka önmagában nem üdvöztető, a leginkább hatékony pedagógiai eszköz a munkaformák és módszerek változatos használata a tananyagnak megfelelően. A komplex pedagógiai-módszertani intézményi tervben részletes módszerleírásokat találunk a szaktanárok módszertani fejlesztéséhez.¹⁴

A tanulók motiválása

A szaktanárok tapasztalata, hogy a jelenlegi középiskolás generáció nem tudásorientált, nem törekednek új ismeretek szerzésére, és az iskolába járást kötelező rosszként fogják fel. Nem motiváltak a feladatok megoldására, a motiváció hiánya pedig a pedagógus munkáját sokszorosán megnehezíti. A második eséllyel élő diákok helyzete még nehezebb, hiszen eleve iskolai kudarcokkal érkeznek, nem bíznak saját képességeikben, kudarckerülők vagy elfogadják a kudarcaikat, számukra mindegy, hogy mi történik velük az iskolában. Nekik még fontosabb a kiszámíthatóság, az előzetes ismeret arról, hogy mikor mi fog történni velük, mikor és milyen számonkérésre számíthatnak, környezetük hogyan fog reagálni egyes cselekedeteikre. A kiszámíthatóság mellett a társas kapcsolatok, a kötődés segíti a tanulók motivációját. Akár osztálytársairól, akár tanárokról van szó, biztonságot ad a gyerekeknek a

¹⁴ Albert Orsolya – Márhoffer Márta: A VSZC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája Komplex pedagógiai-módszertani fejlesztési terve, 2019., 19-47. oldal

valahova/valakihez tartozás élménye. A harmadik motivációt növelő tényező az önbecsülés fejlesztése, a tanuló önmaga képességeibe vetett hitének erősítése. A valós teljesítményért kapott dicséret szárnyakat adhat a tanulóknak, míg a hibák esetén érdemes annak a megmutatására koncentrálni, hogy a tanulás során milyen változtatások lennének szükségesek a későbbi jobb eredményhez. A motiváció fejlesztését segítő konkrét tanórákon alkalmazható módszerek leírása a Komplex pedagógiai-módszertani tagintézményi terv 22-25. oldalán található.¹⁵

Az alapkompenciák fejlesztése

A második esély terv által érintett tanulók nagy részénél az alapkompenciák fejlesztése lenne a legfontosabb feladat. Az alapkompenciák fejlesztéséről már ebben a tervben is részletesen írtunk (13-15. oldal), további fejlesztési lehetőségeket az Alapkészségek fejlesztési tervben vázoltunk fel.¹⁶

Közösségi programok

Korábban már írtunk arról, hogy az iskolához való kötődés, a társas kapcsolatok kialakítása milyen fontos az iskolai kudarcra érkező tanulók számára. Arról is volt már szó, hogy a személyközi és kulturális kompetenciák fejlesztése milyen fontos a diákoknak a munkaerőpiacon való elhelyezkedése szempontjából. Iskolánk eleve rengeteg közösségi programot kínál tanulóinak, ezek kihasználása mindenképpen segítené a második eséllyel támogatott tanulókat.

Az adott tanév tervezett programjai megjelennek az iskola éves munkatervében, de ezeken kívül is igyekszik az iskolavezetés és a tantestület is megragadni minden olyan lehetőséget, mely tanév közben kínál érdekes programot a diákoknak.

Az egész iskolaközösséget érintő rendezvényeink általában az alábbiak:

- Évnyitó
- Gólya-nap
- Elsősavató
- Megemlékezés az aradi vértanúkról (rádiós műsor)
- Megemlékezés 1956. október 23-ról (színpadi műsor)
- Jendra-nap(ok)
- Ki mit tud?

¹⁵ Albert Orsolya – Márhoffer Márta: A VSZC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája Komplex pedagógiai-módszertani fejlesztési terve, 2019.

¹⁶ Albert Orsolya: A VSZC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája Alapkészségek fejlesztési terve, 2019., 12-18. oldal

- Karácsonyi műsor (színpadi műsor)
- Megemlékezés Brusznai Árpádról (rádiós műsor)
- Szalagavató
- Megemlékezés a kommunista diktatúra áldozatairól (rádiós műsor)
- Megemlékezés 1848. március 15-ről (színpadi műsor)
- Megemlékezés a holokauszt áldozatairól (rádiós műsor)
- Helikon (minden második tanévben)
- Ballagás
- Évzáró

Az egész iskolai közösséget megmozgató rendezvények mellett a munkaközösségeknek, szaktanároknak is vannak olyan programjai, melyek kisebb közösségeket érintenek. Mivel ezek között évente van változás, a teljesség igénye nélkül közlünk válogatást.

- Versenyek:
 - o tanulmányi versenyek (OSZKTV, Kazinczy, Édes Anyanyelvünk, Öveges nyelvi verseny stb.)
 - o szakmai versenyek (Krúdy-verseny, Gundel-verseny, Dobos-verseny, Jendra-napi versenyek stb.)
 - o helyi, iskolai versenyek (Sudoku, idegen nyelvi versenyek, Heltai mesemondó verseny stb.)
 - o sportversenyek (diákolimpia, Seiberling, házi labdarúgó-bajnokság stb.)
- Kulturális programok:
 - o tantermi színházi előadások (Nézőművészeti Kft.)
 - o színházi előadások (Petőfi Színház)
 - o filharmóniai koncertek (Filharmóniai Társaság, Hangvilla)
 - o múzeumpedagógiai foglalkozások (Laczkó Dezső Múzeum)
 - o rendhagyó irodalom órák
- Szakmai rendezvények:
 - o szakmai kirándulások (gyár/üzemlátogatások, szakmai kiállítások)
 - o szakmai előadások
 - o tanfolyamok (pl. barista, egészségügyi)
 - o börtönlátogatás, nyílt bírósági tárgyalások látogatása
- Egészségvédelmi rendezvények:
 - o kirándulások, túrák
 - o véradás
 - o függőségekkel kapcsolatos előadások, filmvetítések, rendezvények
- Kézműves foglalkozások, szakkörök.

Fontos lenne, hogy ezeknek a rendezvényeknek a száma ne csökkenjen. Nem azért, mert diákjaink óriási számban vesznek részt ezeken, hiszen a napi tanórai leterheltségük miatt ritkán maradnak az iskolában tanórák után. Inkább azért fontosak ezek a programok, hogy minden tanuló találjon olyan lehetőséget, amire kíváncsi, amiben szívesen elmélyed, amit fontosnak tart előmenetelle szempontjából, vagy amiben sikerélményt szerezhet. A sikerélmény pedig nemcsak egy országos verseny megnyerése lehet, hanem akár az is, ha hiba nélkül játszotta szerepét egy színpadi előadáson, vagy ha szép karácsonyi dekorációt készített egy kézműves foglalkozáson. De büszkeséggel töltheti el az is, ha vért adott egy véradáson.

Nyílt napok, nyitott programok szervezése a tanév során

Iskolánkban hagyományosan két nyílt napot tartunk, amikor leendő tanulóink megnézhetik az épületet, megismerkedhetnek a nálunk tanított szakmákkal, a szakmákhoz kapcsolódó tárgyi feltételekkel, eszközökkel, néhány nálunk tanító szaktanárral. Ezek a nyílt napok általában sikeresek, nem véletlen, hogy iskolánk tanulólétszáma az elmúlt években nem csökkent drasztikusan.

Szintén iskolánk megismertetésére szolgál a Szakmák éjszakája nevű rendezvény, melynek révén a Veszprémi Szakképzési Centrum minden iskolája fogadja és foglalkoztatja/szórakoztatja az érdeklődő általános iskolásokat.

Szintén nagyszabású rendezvény a kétnapos Pályaválasztási Kiállítás, melyen egyszerre, egy helyen mutathatják meg magukat az iskolák.

Iskolánk nemcsak a hozzánk érkező tanulóknak mutat lehetőségeket, a Jendra-nap(ok) 3. napján pályaaorientációs napot tart iskolánk tanulóinak. Itt iskolán kívüli szervezetek (rendőrség, honvédség, diák munka-szövetkezet, egyetem stb.) szolgálnak hasznos információkkal arról, hogy a továbbtanulás vagy pályaválasztás során milyen lehetőségei vannak a tanulóknak, és milyen feladatokkal kell majd megbirkózniuk.

A nyílt napok fontossága abban rejlik, hogy tanulóink lehetőség szerint előre ismerjék annak a szakmának jellemzőit, amelynek tanulását elkezdik. Így később csökkenthető a szakmaváltás vagy képzési forma váltás veszélye.

A család, kulturális környezet

Többször esett már szó arról, hogy a tanulók iskolai teljesítményét legnagyobb mértékben a családi és kulturális háttér határozza meg. Ha otthon nincs értéke a tudásnak, kisgyermekkorban elmaradt a kompetenciák fejlesztése, a szülők saját problémáikkal vannak elfoglalva és nem a gyermekükkel, akkor nagyon nehéz a tanuló iskolai helyzete is, és a család partnerként való bevonása is a folyamatokba. Nagyon nagy érzékenységet és odafigyelést igényel ilyenkor a szülőkkel való kapcsolattartás, hiszen a fő feladat, hogy valahogyan partnerré tegyük őket gyermekük fejlesztésében. Nem biztos, hogy a tanuló rendszeres hiányzása esetén érdemes rögtön a családsegítőket és a

kormányhivatalt küldeni a család nyakára, érdemes előbb az osztályfőnöknek személyes beszélgetések során kideríteni a probléma okát. Előfordulhat, hogy a szülőkkel való partneri kapcsolat kiépítése kudarcba fullad, ilyenkor nélkülük kell a korábban már vázolt módszerek segítségével eredményt elérni. Ezekben az esetekben a közösségi programok, a kulturális eseményeken való részvétel, a segítők bevonása segítheti leginkább az osztályfőnök munkáját és az érintett tanuló fejlődését. Fontos azonban, hogy mindez a tanuló beleegyezésével történjen.

A szülők megnyerésében segítségünkre lehet az iskolapszichológus (közös beszélgetések), a szülők rendszeres és részletes tájékoztatása az iskolai eseményekről és gyermekük előrehaladásáról, esetleg segítség kérése a szülőtől bizonyos feladatok elvégzéséhez. És végül mindenképpen szükséges az érintettek együttműködése és egymás kölcsönös támogatása. Az iskolavezetésnek ki kell állnia az osztályfőnök és a szaktanárok mellett, a segítőknek támogatniuk kell a pedagógusokat és a tanulókat is, különben a szülő kihasználhatja, hogy az iskolai szereplők nem egységesen lépnek fel, és valamely érintett segítő fél munkája értelmetlenné válhat. Ez pedig mindenképpen a tanuló fejlesztésének kárára válik.

Eltérő feladatok az eltérő csoportoknál

Alapvetően a második esély programban érintett minden csoportnál hasonló (a fentiekben vázolt) megoldások vezethetnek eredményre. Mégis vannak kisebb eltérések az egyes csoportok esetében.

1. Osztályismétlés

Iskolánkban az elmúlt években folyamatosan nő a bukások száma. Sok diákunknak sikerül augusztusban a javítóvizsga, de többen eleve évismétlésre buknak, mások nem jelennek meg a javítóvizsgán, vagy ott sem teljesítenek jól. Az osztályismétlők akár nagyobb számban is megjelenhetnek emiatt az alsóbb évfolyamos osztályközösségekben, nem kis problémát okozva a „kicsiknek”, az osztályfőnöknek és a szaktanároknak. A bukott diákok nem veszik olyan komolyan a tanulást, sem a fegyelmet, mint alsóbb éves társaik, és mivel főleg 9. és 10. évfolyamon magas a bukások száma, leginkább az éppen az általános iskolából beérkező 9.-esek szocializációját gátolják, vagy már „beszokott” 10. –es osztályokat zavarnak meg. Pedig előnyük a többiekkel szemben, hogy már ismerik az iskolát, tudják, hogy mit hol keressenek, kihez kell fordulni, mire számíthatnak bizonyos helyzetekben. Ezt az ismeretelőnyt a javukra is fordíthatják, ha szaktanárai, osztályfőnökük olyan feladatokat ad nekik, melyek kapcsán bebizonyíthatják rátermettségüket és segíthetik fiatalabb osztálytársaikat. Az így szerzett sikerélmények segíthetik beilleszkedésüket a közösségbe, és motiválhatják őket jobb teljesítmény elérésére. Ha a tanév elején úgy látszik, hogy elsőre nem sikeres a beilleszkedés, érdemes a szülő, az iskolapszichológus (önismeret, önbecsülés fejlesztése, pályaaorientációs felmérés) és a fejlesztő pedagógus (egyéni fejlesztés) segítségét kérni.

2. Átmenet szakgimnáziumból szakközépiskolába

Azoknál a diákoknál, akik láthatóan nehezen boldogulnak a szakgimnáziumi képzéssel (sok tantárgyból állnak bukásra, kompetenciáik fejletlenek a szükségeshez képest, várhatóan nem fogják tudni sikeresen teljesíteni a tanévet), vagy az iskola (osztályfőnök az iskolavezetéssel egyeztetve) vagy a szülők (az osztályfőnökkel és az iskolavezetéssel egyeztetve) kérhetik, hogy a tanuló egy általa szimpatikusnak tartott szakközépiskolai képzésre iratkozzon át. Erre csak akkor van lehetőség, ha az adott képzést biztosító osztályban van még férőhely, ha az érintett tanuló az egészségügyi alkalmassági vizsgálaton megfelel, és ha képes és hajlandó letenni az esetleges különbözeti vizsgákat. Külön problémát jelent az utóbbi években, hogy az oktatási rendszer egyre kevésbé átjárható, gyakran előfordul, hogy túl sok tantárgyból kell osztályozó (különbözeti) vizsgát tenni, vagy a tanuló már nem tudja pótolni a gyakorlati képzés óráit. Ez megnehezíti a tanuló dolgát. Ha azonban jól működik a 9. évfolyam elején a jelzőrendszer (felmérők), és időben tudnak lépni az érintettek, van lehetőség arra, hogy minél kevesebb stresszel és minél kevesebb kudarcral sikerüljön az átvétel. Ilyen esetekben érdemes pályaorientációs teszteket is kitöltetni a tanulóval a váltás előtt, hogy kiderüljön, hogy adottságainak megfelelő-e az új szakma, amit választ, így elkerülhető az újabb sikertelenség. Ha a tanuló a tanév végén (sikertelenség, egészségügyi problémák vagy más ok miatt) dönt arról, hogy a szakgimnázium helyett szakközépiskolai osztályban folytatja, helyzete nagyjából az osztályismétlőnek felel meg annyi különbséggel, hogy a tananyagról nincs annyi tapasztalata, mint egy osztályismétlőnek. Az új közösségbe való beilleszkedésüket ugyanúgy támogatni kell, mint osztályismétlő társaiét.

3. Tagozat/szakmaváltás

Esti képzésekre akkor érdemes diákokat átvenni, ha azok elmúltak 18 évesek, esetleg dolgoznak iskola mellett, és sem a közösségbe való beilleszkedésben, sem tanulmányaikban nem sikeresek, esetleg nagyon sok a hiányzásuk. Az esti képzés kevésbé beosztott napirendje elkényelmesíti a csak tanuló (nem dolgozó) diákokat, ami aztán szintén lemorzsolódáshoz vezet. Ráadásul az esti tagozaton felnőtt, már komolyabb gondolkodású, nagyobb élettapasztalatú emberekkel kerülnek a tanulók egy közösségbe, akik között saját tapasztalatukkal nem biztos, hogy boldogulnak.

A szakmaváltás leginkább a szakgimnáziumból szakközépiskolába való átlépéshez hasonlít. Itt is fontos, hogy a váltás előtt felmérjük a tanuló képességeit, érdeklődését (pályaorientációs felmérés), hogy minden érintett biztos legyen abban, hogy az új szakmában jól megállja majd a helyét a tanuló. Szintén fontos az egészségügyi alkalmasság felmérése is. Előfordul, hogy bár képességei alapján alkalmas egy diák az újonnan választott szakmában való helytállásra, de egészségügyi állapota nem teszi lehetővé az adott szakma megszerzését vagy az abban való elhelyezkedését. Ebben az esetben különösen fontos az iskolavezetés, az iskolaorvos, az iskolapszichológus és a család együttműködése, hogy a lehető legmegfelelőbb új

szakmát találják meg a tanulónak, hiszen valószínűleg a tanulót is meg kell győzni arról, hogy nem az a szakma a legmegfelelőbb számára, amelyet választani szeretne.

Szakmaváltásra általában nem tanév közben kerül sor, így az érintett tanulóval kapcsolatban új osztályában nagyjából azok a módszerek a mérvadók, melyek az osztályismétlő tanulókra is vonatkoznak.

4. Iskolaváltás azonos képzésen belül

Iskolaváltásra gyakran kerül sor tanév közben, ekkor általában a családi körülmények változása (szülők új munkahelyének változása, válás, házasságkötés, költözés stb.) hozza az iskolaváltás kényszerét. Mivel a családi körülmények változása eleve megzavarja a tanulót, aki ráadásul elveszíti eddig megszokott közösségét, a legfontosabb feladat itt az új közösségbe való beilleszkedés segítése lesz. A tanuló személyiségének, családi hátterének, kompetenciáinak, céljainak (beszélgetésekkel és felmérőkkel való) megismerése után az osztályfőnök és az iskolapszichológus családdal való együttműködése segítheti a gyorsabb beilleszkedést. Ezekben az esetekben mindenképpen érdemes tanulópárt választani az érintett tanuló mellé, aki az iskolai életben és a tananyagban való eligazodását is segíti.

Előfordul, hogy a tanév közbeni váltás oka az eredeti iskolában való sikertelen beilleszkedés, rossz magaviselet (pl. fegyelmi/kizárás miatti iskolaváltás). Ekkor megint a kudarcélmény kezelése lesz a fő feladat mellett, hogy az új iskolában érvényes szabályokat mindenképpen el kell fogadtatni a tanulóval. Lehet az átvételt akár valamiféle önként vállalt szerződés aláírásához is kötni, hogy a tanuló fontosnak érezze saját maga számára is a változást. Az első lépés természetesen itt is a tanuló megismerése kell, hogy legyen.

Ha a váltás a tanév végén/új tanév elején történik, akkor a feladatok nagyjából hasonlóak, mint az eddigieknél, csak az idő nem sűrgeti annyira a beilleszkedést, mint a tanév közbeni átvétel esetében.

A program bevalásának ellenőrzési területei, módszerei

A fejlesztési és fejlődési folyamatot ellenőrizni is kell. Az iskola vezetése félévente értékeli, a nevelőtestület félévente nyomon követi az adott félév eredményeit az osztályfőnökök és a munkaközösség-vezetők értékelését figyelembe véve (félévi és év végi értékelő tantestületi értekezlet). Külön kerül értékelésre a kompetenciamérések eredménye, ezekről minden évben külön tantestületi értekezleten tájékoztatja a tantestület tagjait az iskola vezetése, és az eredményektől függően esetleg intézkedési tervek kidolgozását kéri és felügyeli.

Az iskola vezetése nyitott a szülőkkel való kommunikációra, bárki fordulhat gyermekének problémájával az iskola vezetőihez, ugyanez a helyzet az osztályfőnökök problémáival. Az iskola vezetése az iskolai és iskolán kívüli rendezvényeken is részt vesz, így nyomon követhetővé válik, hogy a tanulók hogyan jelennek meg, hogyan teljesítenek egy-egy rendezvényen. A tapasztaltak függvényében az iskola vezetése javaslatokat tehet a programok módosítására, a résztvevők összetételének megváltoztatására stb..

Mivel a második esély programban gyakran több segítő is részt vesz az érintett tanuló segítségével és fejlesztésében, érdemes a segítőknél rendszeresen egyeztetni a folyamat előrehaladásáról és a további teendőkről. Nem érdemes előre meghatározott időpontokban egyeztetni és felesleges beszámolókat írni a tanuló előmeneteléről, ami csak az érintett segítő adminisztrációs terheit növeli, de mindenki érdeke, hogy legalább negyedévente, vagy valamely fontos esemény bekövetkeztekor összeüljenek megbeszélni az addigi fejlesztés eredményeit és a további lépéseket. Így lehetőség nyílik a fejlesztési folyamat korrigálására is, ha arra van szükség, illetve új lehetőségek, segítő bevonására, ha a helyzet azt igényli. Ezeket az egyeztetéseket bármely érintett fél (a tanuló, szülő, osztályfőnök, szaktanár, segítő) kezdeményezheti.

Több forrásban olvashatunk egyéni fejlesztési tervek alkotásáról, felülvizsgálatáról, illetve iskolai mentorhálózat kiépítéséről. Valószínűleg iskolánkban is hasznosak lennének az ilyen programok, de az eddigi feladatok mellett olyan nagy plusz terhet rónának a szaktanár és osztályfőnök kollegákra, amelyet külön díjazás hiányában valószínűleg nem vállalnának el, és erre nem is kényszeríthetők. Az egyéni fejlesztés külön dokumentáció nélkül is működtethető, a mentorhálózat esetében pedig fennállhat az a probléma, hogy a választható mentorok közül az adott tanuló igényeinek egyik mentor sem felel meg, ilyen esetben a fejlesztés hatástalan. Sokkal ésszerűbb egy olyan rendszer működtetése, melyben minden szaktanár és osztályfőnök felelősnek és kompetensnek érzi magát a fejlesztésben, és a rendszeres kommunikációval megkönnyítik egymás munkáját is.

Fentieket figyelembe véve teljesül a tervezés – megvalósítás – ellenőrzés – újratervezés rendszeresen ismétlődő folyamata, mely a folyamatos fejlődés biztosítója.

Kapcsolatrendszer a második esély megvalósítása során

Már eddig is sok szó esett arról, hogy a tantestület és a tanulók, szülők munkáját milyen szakemberek segíthetik a program megvalósítása során. Kerüljön sor ezeknek a szakembereknek a gyors bemutatására.

Együttműködési lehetőségek szakemberekkel

hol érhető el	feladat	lehetséges segítség
iskolában	mediátor	fegyelmi problémák kezelése, nyomon követés
	iskolapszichológus	tanulásmódszertani fejlesztés, önismereti fejlesztés, mentálhigiénés programok tanároknak is, egyéni beszélgetések szülőkkel, tanárokkal is, egyéni fejlesztés, pályaorientációs tanácsadás
	ifjúságvédelmi felelős	hátrányos helyzetű és veszélyeztetett tanulók segítése, nyomon követése
	iskolai szociális segítő	a család problémáinak kezelése, gyermekelhelyezési tanácsok, kapcsolattartás a Családsegítő Szolgálattal, gyermekjogi tanácsadás
	iskolai bűnmegelőzési szakember (iskolarendőr)	bűnmegelőzési felvilágosító órák tartása, tanácsadás, kapcsolattartás a rendőrséggel
iskolán kívül	Nevelési Tanácsadó	szakértői vélemények kiadása, pszichológiai felmérés, pályaorientációban segítség nyújtása stb.
	Gyermekpszichiátria	pszichiátriai kezelés a rászorulóknak

	Családsegítő Szolgálat	Problémás családok segítése, nyomon követés, családlátogatások
	gyakorlati képzőhelyek oktatói	pályaorientáció segítése, a tanuló munkaerőpiacon való elhelyezkedésének segítése
	vállalatok, vállalkozások, cégek képviselői	az iskola vezetésével való kapcsolattartás során munkaerőpiaci, technikai ismeretek, gyakorlati eszközök biztosítása a tanulási folyamathoz
	szaktárgyi szaktanácsadók	módszertani továbbképzések, előadások tartása az adott szakterületen oktató szaktanároknak.

Mind az alapkészségek fejlesztési tervben, mind a második esély tervben törekedtünk arra, hogy az iskolánkban már bevált, hasznos módszereket megőrizve segítsük tanulóink sikerességét. Az újító javaslatok nagy része inkább a szaktanárok, osztályfőnökök módszertanát érinti, nem szeretttük volna újabb adminisztrációs feladatokkal terhelni sem a szaktanárokat, sem az osztályfőnököket, sem iskolai vagy iskolán kívüli segítőiket. Szerettünk volna viszont lehetőségeket felvázolni arra vonatkozóan, hogy milyen helyzetben kihez tud segítségért fordulni akár a tanuló, akár a szülő, akár a pedagógus, illetve hogy milyen módszerek alkalmazása könnyítheti meg az érintett felek munkáját. Ha a kommunikáció megfelelő a felek között, és a célok középpontjában is a tanulók fejlődése áll, akkor a felvázolt program, mely az időnkénti értékelések nyomán folyamatosan finomítható és változtatható, biztosan a tanulók fejlődéséhez, beilleszkedéséhez, megtartásához és sikerességéhez vezet.

Felhasznált források

Mayer József: Az első, a második és az n-edik iskolai esély - Hátrányos helyzetű tanulók iskolai kudarcai és a kompenzáció lehetőségei, In: Új Pedagógiai Szemle, 2006. december
<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00109/2006-12-31-Mayer-Elso.html>) – 2019. május 24.

Mayer József: II. A „második esély” iskolái és az esélyteremtés
<http://regi.ofi.hu/tudastar/masodik-esely-iskolai/ii-masodik-esely-iskolai>) – 2019. május 24.

Második Esély Program Sztenderd, in: EFOP-3.1.9-17 Iskolapad újratöltve - Második esély programok támogatása, Felhívás.
<https://www.palyazat.gov.hu/efop-319-16-iskolapad-jratoltve-msodik-esly-programok-tmogatsa#>) – 2019. május 24.

A Veszprémi SzC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája Pedagógiai Program
http://www.vejsz.sulinet.hu/images/Dokumentumok/Pedagogiaiprogram/Pedagogiaiprogram2018/01_Pedagogiai_program_altalanos_27ver_2018_09_01_tol_10.pdf) – 2019. május 24.

Albert Orsolya – Márhoffer Márta: A VSZC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája Komplex pedagógiai-módszertani fejlesztési terve, 2019.

Albert Orsolya: A VSZC Jendrassik – Venesz Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája Alapkészségek fejlesztési terve, 2019.

Spencer Kagan: Kooperatív tanulás, ÖNKONET Kft., Budapest, 2009.

Oktatás és képzés 2010 munkaprogram végrehajtása. B munkacsoport: Kulcskompetenciák. Európai Tanács, 2004. november. (Implementation of „Education and training 2010” Work Programme. Working Group B „Key Competences”. Key Competences for Lifelong Learning. A European Reference Framework, November 2004.)
<http://ofi.hu/tudastar/nemzetkozi-kitekintes/egesz-eleten-at-tarto#1>) – 2019. május 24.

Tari Annamária: Z generáció, Tercium Kiadó, Budapest, 2011.